

ใบความรู้ที่ 2 เรื่อง การศึกษาชีววิทยาและวิธีการทางวิทยาศาสตร์

บทที่ 1 การศึกษาชีววิทยา

องค์ประกอบของชีววิทยา มี 2 ส่วน คือ

1. กระบวนการ (Process) หมายถึง วิธีการที่ใช้ในการค้นคว้าหาข้อเท็จจริงของปรากฏการณ์ต่างๆ ในธรรมชาติ ซึ่งก็คือ วิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Method) นั่นเอง มีขั้นตอนดังนี้

1.1 การสังเกต (Observation) เป็นการรวบรวมข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในธรรมชาติอย่างละเอียด รอบคอบตรงกับความเป็นจริง ไม่นำความคิดเห็นเข้าไปปะปนกับข้อมูลจากการสังเกต

1.2 การกำหนดปัญหา (Problem) เกิดความอยากรู้อยากเห็น ช่างคิดช่างสงสัย หรือการสังเกตพบข้อเท็จจริงที่ขัดแย้งกับสิ่งที่เคยรู้ ปัญหาที่ดีต้องชัดเจนไม่คลุมเครือ มีคุณค่าทางวิทยาศาสตร์ และตรวจสอบพิสูจน์ได้ด้วยการทดลอง การเสาะหาปัญหาใหม่ๆ ตลอดเวลา ช่วยให้เกิดความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์

1.3 การตั้งสมมติฐาน (Hypothesis) เป็นการคาดคะเนคำตอบอย่างมีเหตุผล อาจถูกหรือผิดก็ได้ สมมติฐานที่ดีควรจะกะทัดรัด ชัดเจน เข้าใจง่าย และช่องทางตรวจสอบสมมติฐานได้ นิยมใช้ เช่น

“ถ้า.....ดังนั้น.....”

มีความสัมพันธ์กับปัญหาและข้อเท็จจริงที่รวบรวมได้จากการสังเกต

1.4 การตรวจสอบสมมติฐาน (Testing The Hypothesis) เป็นการพิสูจน์ว่าสมมติฐานถูกต้องหรือไม่ ซึ่งทำได้หลายวิธี คือ

- การรวบรวมข้อเท็จจริงจากการสังเกตปรากฏการณ์ในธรรมชาติโดยตรง
- การศึกษาค้นคว้ารวบรวมจากเอกสารหรือผลงานวิจัยต่างๆ ที่มีผู้อื่นศึกษามาก่อน
- การทดลอง (Experiment) นิยมใช้กันมากที่สุดในทางวิทยาศาสตร์โดยมีการวางแผนหรือออกแบบการทดลองอย่างรอบคอบรัดกุมเพื่อให้ผลการทดลองเป็นที่ยอมรับได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการควบคุม

ปัจจัยซึ่งอาจมีผลต่อการทดลอง คือ ตัวแปร (Variable) ซึ่งมีอยู่ 3 ชนิด คือ

1. ตัวแปรต้นหรือตัวแปรอิสระ (Independent Variable) หมายถึง ตัวแปรที่ต้องการศึกษาหรือเป็นสาเหตุของสิ่งที่ต้องการตรวจสอบ
2. ตัวแปรตาม (Dependent Variable) หมายถึง ตัวแปรที่เป็นผลซึ่งเกิดจากตัวแปรต้น
3. ตัวแปรควบคุม (Controlled Variable) หมายถึง ตัวแปรอื่นๆ ที่อาจมีผลต่อการทดลองและไม่ต้องการศึกษาผลของตัวแปรเหล่านี้จึงต้องควบคุมให้คงที่

การควบคุมตัวแปรเหล่านี้ต้องจัดชุดทดลองเป็น 2 ชุด คือ

1. ชุดทดลอง (Experimental Group) หรือชุดทดสอบ (Treated Group) ใช้ศึกษาผลของตัวแปรต้น

2. ชุดควบคุม (Controlled Group) ใช้เป็นมาตรฐานเปรียบเทียบกับชุดทดลอง เพื่อสนับสนุนผลการทดลองว่าเกิดจากตัวแปรต้นที่ตั้งสมมติฐานไว้จริง

1.5 การวิเคราะห์และสรุปผล (Analysis And Conclusion) เป็นการนำข้อมูลจากการทดลอง มาหาความสัมพันธ์กันเพื่ออธิบายและสรุปว่าสมมติฐานถูกต้องหรือไม่

ตัวอย่าง

ปัญหา : ปุ๋ยคอกทำให้กุหลาบออกดอกมากขึ้นหรือไม่

สมมติฐาน : ถ้าปุ๋ยคอกมีผลต่อการออกดอกของกุหลาบ ดังนั้นกุหลาบที่ได้รับปุ๋ยคอกย่อมออกดอกมากกว่ากุหลาบที่ไม่ได้รับปุ๋ยคอก

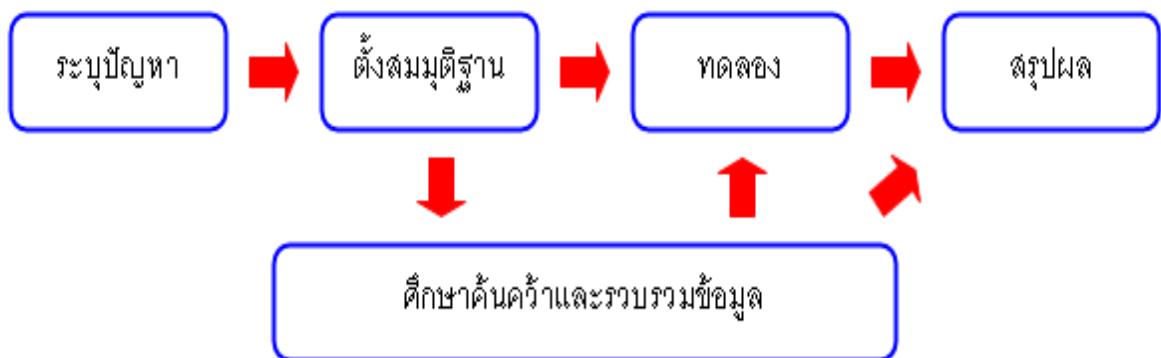
ตัวแปรต้น : ปุ๋ยคอก

ตัวแปรตาม : การออกดอกของกุหลาบ

ตัวแปรควบคุม : ชนิดกุหลาบ ดิน น้ำ แสง แหล่งที่ปลูก อุณหภูมิ ฯลฯ

ผลการทดลอง : กุหลาบที่ใส่ปุ๋ยคอกออกดอกมากกว่ากุหลาบที่ไม่ใส่ปุ๋ยคอก

สรุปผล : ปุ๋ยคอกทำให้กุหลาบออกดอกมากขึ้น

ภาพขั้นตอนของวิธีการทางวิทยาศาสตร์

2. ความรู้ (Knowledge) หมายถึง ผลที่เกิดจากการศึกษาค้นคว้าโดยใช้กระบวนการทางด้าน

วิทยาศาสตร์ คือ

2.1 ข้อเท็จจริง (Fact) หมายถึง ความจริงที่ปรากฏในธรรมชาติ สามารถสังเกตได้โดยตรง ข้อเท็จจริงในธรรมชาติย่อมถูกต้องเสมอ แต่การสังเกตข้อเท็จจริงอาจผิดพลาดได้

2.2 ข้อมูล (Data) หมายถึง ข้อเท็จจริงที่ได้จากการสังเกตปรากฏการณ์ธรรมชาติหรือการทดลองหรือเอกสารจากการวิจัยต่างๆ ซึ่งนำมารวบรวมไว้อย่างเป็นระบบ

2.3 ทฤษฎี (Theory) หมายถึง สมมติฐานที่ผ่านการตรวจสอบหลายๆ ครั้งจนสามารถ นำมาอธิบายหรือทำนายข้อเท็จจริงอื่นๆ ที่คล้ายกันได้ ทฤษฎีอาจเปลี่ยนแปลงได้หากได้รับข้อมูลหรือ ข้อเท็จจริงใหม่ๆ เพิ่มขึ้น

2.4 กฎ (Law) หมายถึง ทฤษฎีที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ในธรรมชาติได้อย่างกว้างขวาง เป็นเวลานานจนเป็นที่ยอมรับสามารถทดสอบผลได้เหมือนเดิมทุกๆ ครั้งโดยไม่มีข้อโต้แย้งใดๆ เพราะเป็นความจริงที่ไม่เปลี่ยนแปลงการวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล

✚ วิธีการทางวิทยาศาสตร์ อาจแยกพิจารณาได้ดังนี้

แบบที่ 1   ระบุปัญหา   ➡   ตั้งสมมติฐาน   ➡   ทดลอง   ➡   สรุปผล

แบบที่ 2   ระบุปัญหา   ➡   ตั้งสมมติฐาน   ➡   ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล   ➡   สรุปผล

แบบที่ 3   ระบุปัญหา   ➡   ตั้งสมมติฐาน   ➡   ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล   ➡   ทดลอง   ➡   สรุปผล

ขั้นตอนของวิธีการทางวิทยาศาสตร์อาจมีการจัดเรียงลำดับสลับกันได้บ้าง การแก้ปัญหาด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ อาจต้องอาศัยสิ่งต่างๆ ช่วย ได้แก่ ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ (Science Process Skill) และเจตคติทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Attitudes)

สรุป

1) วิธีการทางวิทยาศาสตร์

1. สังเกต พิจารณาปัญหาว่ามีองค์ประกอบอะไรบ้าง
2. ตั้งแนวทดลองที่เกี่ยวข้องกันในองค์ประกอบของปัญหา
3. ตั้งสมมติฐาน
4. ทำการทดลอง เพื่อตรวจสอบว่าสิ่งนั้นสอดคล้องกับสมมติฐานหรือไม่
5. สรุปผลการทดลอง คำพยากรณ์ หากสอดคล้องกับสมมติฐานก็รับไว้เป็นกฎ หรือข้อสรุปเป็นทฤษฎี

ต่อไป

6. สังเกตข้อบกพร่อง หากไม่สอดคล้องตามที่ได้ศึกษามาต้องนำกลับไปเริ่มต้นศึกษาที่สมมติฐานใหม่อีกครั้ง จนกว่าจะสอดคล้องกับข้อเท็จจริงตามเหตุปัจจัยที่เป็นจริง

2) ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

1. การสังเกต
2. การวัด
3. การพยากรณ์
4. การตัวเลข
5. การทดลอง
6. การตั้งสมมติฐาน
7. การจำแนกประเภท
8. การลงความเห็นจากข้อมูล
9. การกำหนดและควบคุมตัวแปร
10. การกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติ
11. การตีความหมายข้อมูลและการลงข้อสรุป
12. การจัดกระทำและการสื่อความหมายข้อมูล
13. การหาความสัมพันธ์ระหว่างสเปสกับสเปสและสเปสกับเวลา

3) จิตวิทยาศาสตร์ เจตคติทางวิทยาศาสตร์ เป็นสิ่งสำคัญที่จำเป็นต้องปลูกฝังอบรม ให้เกิดขึ้นในกระบวนการคิดของสมาชิกสังคม เพราะจะเป็นเครื่องมือกำกับความคิด การกระทำ การตัดสินใจในการปฏิบัติงานทางวิทยาศาสตร์ เจตคติทางวิทยาศาสตร์มี 2 ลักษณะ

1. เจตคติที่เกิดจากการใช้ความรู้
2. เจตคติที่เกิดจากความรู้สึก

คุณลักษณะของบุคคลที่มีเจตคติทางวิทยาศาสตร์

1. เป็นผู้ที่มีเหตุผล
2. เป็นผู้ที่มีความอยากรู้อยากเห็น
3. เป็นผู้ที่มีใจกว้าง
4. เป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์
5. เป็นผู้ที่มีความเพียรพยายาม
6. เป็นผู้ที่มีความละเอียดรอบคอบ

การศึกษาชีววิทยาของนักวิทยาศาสตร์ทำให้เกิดความรู้ทางชีววิทยาซึ่งต้องผ่านกระบวนการสังเกต การทดลอง และการบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระบบ

